

Τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ ἀρχιεπισκόπου Τιράνων, Δυρραχίου καὶ πάσης Ἀλβανίας κ. Ἀναστασίου

(Αἴθουσα Τελετῶν τοῦ ΑΠΘ – Πέμπτη, 18 Ὀκτωβρίου 2018, ὥρα 19.30)

Αἰμίλιος Δημ. Μαυρουδῆς
Καθηγητῆς τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας
Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Φιλολογίας τοῦ ΑΠΘ

Μακαριώτατε,

σὲ ἐμένα ἔλαχε νὰ μιλήσω γιὰ τὸ πολύτομο καὶ πολυσχιδὲς συγγραφικὸ ἔργο σας, καί, παρὰ τὴν πίεση τοῦ χρόνου, θὰ προσπαθήσω νὰ παρουσιάσω μιὰ ἀδρομερῆ ἀλλὰ πιστεύω ἐπαρκῶς ἀντιπροσωπευτικὴ καὶ ἀντάξια εἰκόνα του.

Τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ Μακαριωτάτου ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὲς αὐτοτελεῖς μονογραφίες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ συμμετοχὲς σὲ συλλογικοὺς τόμους, καθὼς καὶ ἀπὸ ποικίλα ἐπιστημονικὰ ἄρθρα ἀλλὰ καὶ πάμπολλα μελετήματα πνευματικῆς οἰκοδομῆς.

Θὰ ξεκινήσω χρονολογικά, ὄχι ὅσον ἀφορᾷ τὴ δημοσίευση τῶν μελετῶν, ἀλλὰ τὴν ἡλικία τοῦ Μακαριωτάτου, καὶ γι' αὐτὸ θὰ κάνω λόγο πρῶτα γιὰ ἓνα δημοσίευμά του στὸν συλλογικὸ τόμο μὲ τὸν χαρακτηριστικὸ τίτλο *Τὰ παιδικὰ μου χρόνια*, ὅπου περιέχονται προσωπικὲς ἀφηγήσεις καὶ μαρτυρίες γιὰ τὴν παιδικὴ ἡλικία διαφόρων προσωπικοτήτων, μὲ πρώτη αὐτὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀναστασίου. Στὸν τόμο αὐτὸν καθιερωμένες προσωπικότητες μιλοῦν γιὰ τὰ παιδικὰ τους χρόνια, τὰ ὁποῖα εἶχαν σημαντικὴ ἐπίδραση στὴ μετέπειτα ζωὴ τους, ἐνῶ οἱ ἀφηγήσεις τους ἀπηχοῦν ἀναμνήσεις εὐρύτερων κοινωνικῶν στρωμάτων.

Ἀπὸ τὸ καθαρὰ ἐπιστημονικὸ ἔργο του, τὸ μέγιστο μέρος εἶναι καρπὸς τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν διετέλεσε Καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν (1972-1991). Ἀπὸ τὰ πονήματα αὐτῆς τῆς περιόδου θὰ ἀρκεσθῶ στὴ μνεῖα τῆς πασίγνωστης μονογραφίας ποὺ φέρει τὸν τίτλο *Ἰσλάμ – Θρησκευτολογικὴ ἐπισκόπησις* (1975, 82000), ὅπου μᾶς παρέχεται μιὰ ἐμπεριστατωμένη καὶ γλαφυρὴ εἰκόνα γιὰ τὸ Ἰσλάμ, τοὺς φανατικοὺς ὁπαδοὺς του ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν «ἱερὸν πόλεμον», ὁ ὁποῖος μέσα ἀπὸ τὸ Κοράνι «λαμβάνει πλέον θεολογικὴν κατοχύρωσιν». Ἡ μονογραφία μάλιστα αὐτή, λόγω τοῦ μεγάλου ἐνδιαφέροντος ποὺ παρουσιάζει, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπικαιρότητας τοῦ θέματος στὶς ἡμέρες μας, ἐπανακυκλοφόρησε γραμμὴν σὲ ἀπλούστερη γλῶσσα.

Ἄν καὶ δημοσιευμένη πολὺ ἀργότερα (2004) μπορεῖ νὰ συσχετιστεῖ μὲ τὸ βιβλίον γιὰ τὸ Ἰσλάμ, ὅσον ἀφορᾷ τουλάχιστον τὸ θρησκευτολογικὸ περιεχόμενό της, ἡ συλλογὴ μελετημάτων μὲ τίτλο *Ἰχνη ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση τοῦ ὑπερβατικοῦ*, ὅπου ὑποστηρίζεται ἡ ἄποψη ὅτι ἡ καλύτερη γνώση τῶν ἄλλων θρησκείων δὲν ἀποτελεῖ στὶς ἡμέρες μας γνωσιολογικὴ πολυτέλεια, ἀλλὰ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε τὸ πολυσύνθετο θρησκευτικὸ φαινόμενο, γιὰ νὰ διαπιστώσουμε τί ὁραματίσθηκε, τί πίστεψε ὁ ἄνθρωπος στὴν διαδρομὴ τῆς ἱστορίας του καὶ ἔτσι νὰ διευρύνουμε τὶς ἀντιλήψεις μας γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, στὴν ὁποία ὀργανικὰ ἀνήκουμε.

Μιὰ σημαντικὴ περίοδος τοῦ βίου τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἀπέτελεσε τὸ χρονικὸ διάστημα τῆς εικοσαετοῦς ἱεραποστολικῆς δράσεώς του στὴν Ἀφρική, ἀπὸ 1981 μέχρι τὸ 1990, ὡς τοποτηρητῆς τῆς μητροπόλεως Εἰρηνοπόλεως, ἡ ὁποία τότε εἶχε ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν της τὴν Κένυα, τὴν Τανζανία καὶ τὴν Οὐγκάντα.

Πρὶν ὅμως ὁ Μακαριώτατος μᾶς καταστήσει κοινωνοὺς τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου του, σὲ μιὰ συλλογὴ σχετικῶν μελετημάτων ἐξέθεσε τὴ βαθύτερη θεολογικὴ σημασία τῆς ἱεραποστολῆς, ἡ ὁποία εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν ἴδια τὴ φύση τῆς Ἐκκλησίας. Πρόκειται γιὰ τὴ μονογραφία *Ἔως ἐσχάτου τῆς γῆς* (2009), στὴν ὁποία ἐξετάζεται

διαχρονικά ή ιεραποστολή, αρχίζοντας από τη δράση τῶν μοναχῶν τῆς ἐρήμου καὶ τῶν πρώτων Χριστιανῶν καὶ καταλήγοντας στὶς νεότερες ὀρθόδοξες ιεραποστολές στὴν Κίνα, τὴν Ἰαπωνία καὶ τὴν Ἀλάσκα. Ὁ Μακαριώτατος στὸ βιβλίο του αὐτὸ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ εἶναι ιεραποστολική, καὶ νὰ δέχεται στοὺς κόλπους της τοὺς πάντες, ἀκόμη καὶ τὰ μὴ μέλη της, κατὰ τὴν Κυριακὴν ἐντολήν: *πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη*.

Συναφοῦς περιεχομένου εἶναι καὶ ὁ τόμος *Ἱεραποστολή στὰ ἴχνη τοῦ Χριστοῦ* (2009), ὅπου ὁ ἀρχιεπίσκοπος μὲ τὸν μεστό καὶ πειστικὸ λόγον του μᾶς καλεῖ νὰ ἀφήσουμε τὴν περιχαρακωμένη αὐλή τοῦ ἀτομικοῦ ἢ τοῦ ὁμαδικοῦ μας ἐγὼ καὶ νὰ ἀκολουθήσουμε μὲ συνέπεια τὸν Χριστό. Τὸ θέμα τῆς ιεραποστολῆς ξεδιπλώνεται στὶς πραγματικές, ὑπαρξιακές, ἐκκλησιαστικές καὶ πανανθρώπινες διαστάσεις του, ξυπνᾷ συνειδήσεις, ἀποκαλύπτει εὐθύνες, καὶ μᾶς γεμίζει ἐπίγνωση καὶ ἐλπίδα.

Ἄν τὸ βιβλίο αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηρισθεῖ ἐν μέρει θεωρητικὸ, τὸ ἐπόμενο, γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ κάνω ἀμέσως λόγον, εἶναι καθαρὰ βιωματικὸ. Πρόκειται γιὰ τὸ τετρακοσίον ὀγδόντα σελίδων βιβλίο ποὺ τιτλοφορεῖται ἀπλᾶ *Στὴν Ἀφρική* (2010), ὅπου ἀποτυπώνονται τὰ ἴχνη τῆς ιεραποστολικῆς του «πορείας στὴν Ἀφρική». Ὁ Μακαριώτατος, συνδυάζοντας τὰ χαρίσματα τοῦ διαπρεποῦς θεολόγου καὶ θρησκευτολόγου, τοῦ δημιουργικοῦ ἠγέτη, ἀλλὰ κυρίως τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἀγάπης καὶ τῆς αὐτοθυσίας, περπάτησε στὶς σαβάνες καὶ στὶς ζοῦγκλες τῆς Ἀφρικῆς, καὶ τὸ πέρασμά του ἔφερε καρπὸν πολύν. Ἡ γλαφυρὴ ἀφήγησή του στὰ μελετήματα ποὺ περιέχονται στὸ βιβλίο αὐτὸ καὶ ἀφοροῦν τὴν ἀφρικανικὴ θρησκευτικὴ καταδεικνύουν μὲ πόσο σεβασμὸ καὶ γνώση προσπάθησε νὰ προσεγγίσει τὴν ἀφρικανικὴ ψυχὴ, προσφέροντας της τὸν θησαυρὸ τῆς ὀρθοδόξου ἀληθείας, τῆς ἐσταυρωμένης ἀγάπης καὶ τῆς ἀναστάσιμης ἐλπίδας τοῦ Χριστοῦ.

Ἄλλὰ ἡ ιεραποστολικὴ δράση τοῦ ἀρχιεπισκόπου δὲν τελείωσε στὴν Ἀφρική. Συνεχίστηκε, ἴσως δυσκολότερα καὶ ὀδυνηρότερα, στὴν Ἀλβανία, ὅπου μετέβη ἀρχικὰ ὡς Πατριαρχικὸς ἑξάρχος (1991) καὶ ἀκολούθως παρέμεινε ὡς προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας της (1992). Τὰ ὅσα κοσμοϊστορικὰ συνέβησαν ἐκεῖ κατὰ τὴν εἰκοσαετία 1991-2010 περιγράφονται παραστατικὰ στὸ πόνημα *Στὴν Ἀλβανία. Χριστὸς καὶ Ἀνάσταση* (2011). Στὶς σελίδες τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἀποτυπώνονται οἱ κόποι, οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ ἀγωνίες τοῦ ἀρχιεπισκόπου γιὰ τὴν ἀνασύσταση τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀλβανίας, τὴν ὁποία ἀναγέννησε ἀπὸ τὶς στάχτες της, ἀπὸ τὴν πλήρη διάλυσή της, τὴν ὁποία ἐπέφερε τὸ ἀθεϊστικὸ καθεστῶς, «ἐκ τοῦ μὴ ὄντος» τὴν «παρήγαγεν εἰς τὸ εἶναι». Ταυτόχρονα ὅμως ὁ ἀρχιεπίσκοπος στὸ βιβλίο του αὐτὸ θίγει καὶ πολλὰ ἄλλα θρησκευτικά, θρησκευολογικά, διαθρησκειακά, πολιτισμικά καὶ κοινωνικά προβλήματα, ὅπως «Χριστιανισμὸς καὶ ἄλλα θρησκεύματα», «Σύγκρουση πολιτισμῶν», «Σύγχρονη τρομοκρατία», «Διαθρησκειακὴ προσέγγιση καὶ συνεργασία», «Ξενοφοβία καὶ ρατσισμὸς», «Εἰρήνη καὶ φτώχεια στὸν σύγχρονο κόσμον» (κτλ.).

Παρόμοια εἶναι ἡ θεματολογία καὶ σὲ ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ ἀρχιεπισκόπου μὲ τὸν χαρακτηριστικὸν τίτλον *Ἐγρήγορη. Χρέος τῶν Ὀρθοδόξων* (2017), τὸ ὁποῖο ἀποδεικνύει τὸ ἀδιάλειπτον καὶ ἀδιάπτωτον ἐνδιαφέρον του γιὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον, τὶς σχέσεις του, τὰ προβλήματά του καὶ τὴν ποικιλοτρόπως ταλανιζόμενη σύγχρονη κοινωνία. Πρόκειται γιὰ συλλογὴ ποικίλων σημαντικῶν εἰσηγήσεων, σὲ διορθόδοξα, διαχριστιανικά ἢ διαθρησκειακά Συνέδρια ποὺ ἐγίναν σὲ διάφορες πόλεις, καὶ τὰ θέματά τους παρουσιάζουν αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ εὖρος τῶν πανανθρώπινων ἐνδιαφερόντων τοῦ ἀρχιεπισκόπου, δηλαδὴ ἀφοροῦν ζητήματα ὅπως, οἱ «Σχέσεις τῆς Ὀρθοδοξίας μὲ τὶς θετικὲς ἐπιστῆμες», ἢ «Ὀρθόδοξη συμβολὴ σὲ παγκόσμια θέματα», ἢ «Βαλκανικὴ συμβίωση», ἢ «Ἀναζήτησις βασικῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς», ἢ «Παγκόσμια εἰρήνη».

Ἄπο τὰ ἐπιλεγμένα αὐτὰ πονήματα τοῦ Μακαριωτάτου ἀρχιεπισκόπου κυρίου Ἀναστασίου, τοὺς τίτλους τῶν ὁποίων ἀνέφερα καὶ τὸ περιεχόμενο, γιὰ τὸ ὁποῖο μὲ ἐξαιρετικὴ συντομία ἔκανα λόγο, ἐλπίζω νὰ κατόρθωσα νὰ σᾶς δώσω ὅσα στοιχεῖα εἶναι ἀπαραίτητα, γιὰ νὰ σχηματίσετε ἓνα σαφὲς περίγραμμα γιὰ τὶς πνευματικὲς ἀνησυχίες του, γιὰ τὴν ἐναγώνια ἐνατένιση τοῦ κόσμου καὶ τῶν βασανιστικῶν προβλημάτων του, γιὰ τὴν ἀνυπόκριτη συμμετοχὴ του στὸν προσωπικὸ ἀγῶνα τοῦ καθενός, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀδάμαστη θέληση καὶ τὸ ἄκαμπτο φρόνημά του ποὺ τὸν κατευθύνουν σὲ ὀλόκληρη τὴ θυσιαστικὴ βιοτὴ του.

Σᾶς εὐχαριστῶ.